

AHİLER KALKINMA AJANSI 2012 YILI SEKTÖREL REKABET EDEBİLİRLİK MALİ DESTEK PROGRAMI ETKİ ANALİZİ ARAŞTIRMASI

AN EFFECT ANALYSIS RESEARCH ABOUT AHILER DEVELOPMENT AGENCY 2012 SECTORAL COMPETITIVENESS GRAND PROGRAM

Doç. Dr. Serdar ÖZTÜRK¹
Arş. Gör. Hayri TANRIVERDİ²
Sümeyye TANRIVERDİ³

ÖZ

Bölgesel kalkınmanın yeni araçları olarak kurulan Bölgesel Kalkınma Ajansları Türkiye’de; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla 26 Düzey 2 Bölgesinde kuruluşları tamamlanmıştır. Ajansların kuruluş amaçlarını gerçekleştirebilmek amacıyla sahip olduğu en önemli araçlar arasında kamu kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve özel sektör gibi çeşitli taraflar için sağladıkları destek mekanizmaları yer almaktadır.

Kuruluşunu yeni tamamlamış olan Kalkınma Ajansları bölgelerinde ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlamak amaçlı mali ve teknik destek programları uygulamaktadır. Ajanslar uyguladıkları mali destek programları kapsamında hedef kitle olarak seçilen başvuru sahiplerine sağladıkları hibe destekleri ile bölgelerinin gelişimine katkı sağlamayı hedeflemektedir. Bu kapsamda Ajanslar ekonomik kalkınmayı sağlamak amaçlı ekonomide mihenk taşı niteliği taşıyan Kobilere hibe desteği sağlanmaktadır. Bu çalışmada Ahiler Kalkınma Ajansının 2012 yılında Kobilere için uyguladığı Sektörel Rekabet Edebilirlik Mali Destek Programının bu programdan yararlanan KOBİ’ler üzerindeki etkileri analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Etki Analizi, Bölgesel Kalkınma, Kalkınma Ajansı

Jel Kodları: R58, O11, O14

ABSTRACT

Development Agencies are completed their establishment as new tool of regional development in 26 NUTS 2 Region in Turkey. Development agencies which shall be organized for the purpose of accelerating regional development, ensuring sustainability and reducing inter-regional and intra-regional development disparities in accordance with the principles and policies set in the National Development Plan and Programs through enhancing the cooperation among public sector, private sector and non-governmental organizations, ensuring the efficient and appropriate utilization of resources and stimulating local potential. Among the most important tools of Agencies to achieve the establishment objectives of organization, are the support mechanisms which they provide for various parties such as the public institution, non- governmental organization and private sector.

¹ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 50300 Nevşehir, Türkiye, Tel: +90 384 228 10 10 / 1528,

E-mail address: serdarozturk@nevsehir.edu.tr

² Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 50300 Nevşehir, Türkiye

³ Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye

Development Agencies which are newly completed their establishment, implement financial and technical support programs to provide economic and social development. Agencies aim to contribute to the development of the region in context of financial support programs by providing financial supports for applicants which selected as a target group. Accordingly, development agencies provide subventions for the small and medium sized enterprises which are the essential for economy. In this study, Sectoral Competitiveness Financial Support Programs implemented by Ahiler Development Agency in 2012 effects on beneficiary on SMEs have been analyzed.

Keywords: *Effect Analysis, Regional Development, Development Agency*

Jel Codes: *R58, O11, O14*

---

1. GİRİŞ

Bölgesel kalkınma kavramı, genel olarak bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarının en aza indirilmesi, geri kalmış bölgelerin kalkındırılması, yerel dinamiklerin harekete geçirilmesi yoluyla bölgesel potansiyelin değerlendirilmesi ve bölgelerin küresel bazda rekabet gücünün artırılması anlamını içermektedir. Bu bağlamda, küreselleşme sürecinde yaşanan yenilikler kalkınma politikalarının hedeflerinde ve uygulamalarında değişimlere yol açmış, beraberinde yeni bir yönetim ve örgütlenme yapısı gerekliliğini de ortaya çıkarmıştır. Bu anlayış yukarıdan aşağıya doğru yani merkezîyetçi bir yaklaşım yerine âdem-i merkezi bir yapıya doğru geçişi ifade etmektedir. Bölgesel Kalkınma Ajansları bu değişim sürecinin uzantısında ortaya çıkan bir modeldir. Bölgesel Kalkınma Ajansları, ortak özelliklere sahip ama aynı zamanda ciddi düzeyde mekânsal farklılıkları da olan ve sürekli değişen bir yapıdır.

2. KALKINMA AJANSLARININ KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının dünyadaki oluşum süreci incelendiğinde farklı zamanlarda farklı büyüklüklerde, farklı amaç ve şekillerde kurulduğu görülmektedir. Bu nedenle Bölgesel Kalkınma Ajanslarının ortak kabul görmüş kesin ve net bir tanımı olduğunu söylemek zordur. Dünya Bankası, Kalkınma Ajanslarını; “kendi yasal yapıları olan, işlevsel olarak özerk, kar amacı gütmeyen ve yönetim kurullarında genellikle farklı paydaşlar içeren” yapılar olarak tanımlamaktadır. Avrupa Birliği Kalkınma Ajansları Birliği (EURADA) ise Kalkınma Ajanslarını, “sektörel ya da genel olarak kalkınma problemlerini tanımlayan, bu problemlerin çözümleri için bir dizi fırsat ya da yöntem seçen ve problem çözümlerinin en iyi biçimde olması için projeleri destekleyen bir operasyonel yapı” olarak tanımlamaktadır. Blakely ve Leigh (2009) Kalkınma Ajanslarını; “kamu ve özel sektörden güçlü destek alan mükemmel araçlar” olarak nitelendirmişlerdir. Kalkınma Ajansları Clark, Huxley ve Mountford (2010) tarafından “yerel kalkınma için esnek, yenilikçi ve pragmatik araçlar” olarak tanımlanmaktadır. Dokuzuncu Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyon Raporu (2008) Kalkınma Ajanslarını bölgesel gelişmenin sağlanması için tasarlanmış bir araç olarak değerlendirmektedir. Ayrıca rapor kalkınma ajanslarını; “bölgesel kalkınma uygulamalarına ilişkin kararların ve politikaların katılımcı bir yapı içerisinde bölgede yaşayanlar (özellikle kilit aktör ve paydaşlar) tarafından alındığı ve uygulandığı yerinden yönetim ve bölgesel strateji tasarım kurumları” olarak nitelendirmektedir.

Kalkınma Ajansları, kendine özgü teknik ve finansman mekanizmasına sahip, herhangi bir kar amacı gütmeyen, bölgedeki tüm tarafların yani kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının danışman, karar verici ve uygulayıcı olduğu bir bölgesel kalkınma sistemidir. Bölgede iktisadi kalkınma için önemli olan tüm sektörlerle ortak olarak ve etkili bir şekilde çalışmasıdır. Kalkınma ajansları, hükümet ve yerel yönetim ana yapısının dışında, iktisadi kalkınmayı destekleyen bölgesel bazda yerleşik ve kamu tarafından finanse edilen

kurumlardır (Halkier, 2006). Yapısal olarak geleneksel merkezi hükümet önlemlerinin tersi olarak tanımlanır (tablo 1). Kavram, piyasa başarısızlığı çerçevesinde ele alındığında belirli bir sektörde ya da bir bölgenin tamamında piyasanın kendi başına istenilen sonuçları ortaya çıkaramaması nedeniyle kamunun istediği sonuçları elde edebilmesi için piyasaya müdahale etmesi olarak tanımlanabilir (Walburn, 2006).

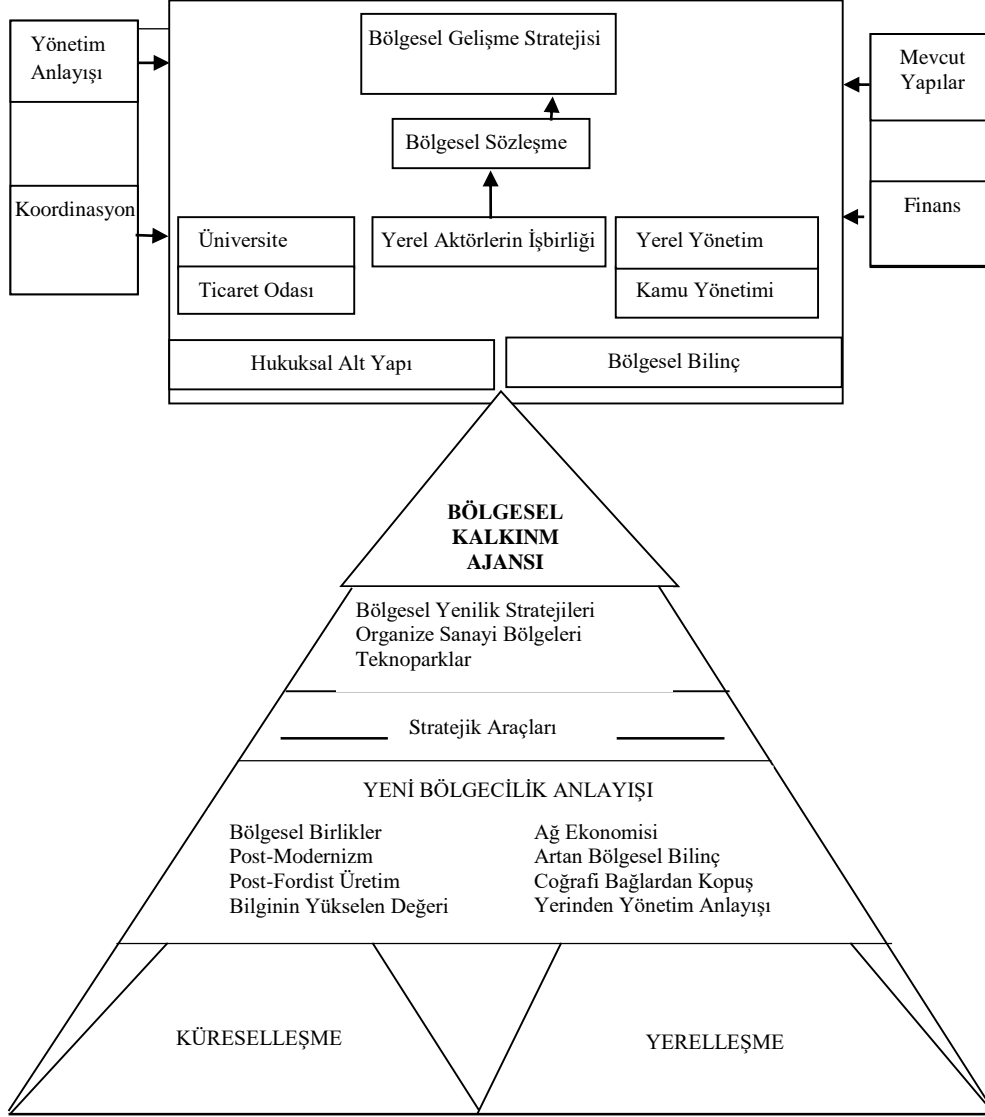
Tablo 1: Bölgesel Politika Yaklaşımlarının Karşılaştırılması

Temel Özellikler	Yukarıdan Aşağıya	Aşağıdan Yukarıya
Organizasyon	Ulusal Sifat Merkezi Yönetim Birimlerine Ait	Bölgesel Sifat Yarı Özerk
Stratejiler	Büyümenin Yeniden Dağıtılması Ekonomik Donanımın Artması (Bölge İçi Dayanışma)	Yerel Büyümenin Güçlendirilmesi Ekonomik Programın Güçlendirilmesi (Bölge İçi Rekabet)
Politika Araçları	Sert Kaynaklar Seçici Olmayan, Re-aktif	Sert ve Yumuşak Kaynaklar Seçici, Pro-Aktif

Kaynak: Halkier, Henrik, Regional Development Agencies: European Trends and Experiences, 2006, <http://vbn.aau.dk/en>

Geleneksel yukarıdan aşağıya bölgesel politikalar, merkezi hükümetler tarafından altyapı ve finansal destekler gibi araçlarla sorunlu bölgelere ekonomik faaliyetlerin yeniden dağıtılması yoluyla bölgeler arasındaki eşitsizliği gidermeye ve eşitliği sağlamaya yönelik politiklardır. Aşağıdan yukarıya bölgesel politikalar ise genellikle yumuşak politika araçları ile yerel şirketlerin rekabetçiliğini arttırmayı sağlar. Bu yaklaşımda, bölgesel politikayla ilgili sorumluluk, genellikle kamu kurumlarından yarı özerk kamu kurumlarına geçer.

Şekil 1: Bölgesel Kalkınma Ajansı Kavramsal Yapısı

Kaynak: Özmen Fatma, AB Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Karşılaşabilecekleri Temel Sorun Alanları, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.13,S. 3, 2008. s.329.

Küreselleşme ve yerelleşme düşüncesi çerçevesinde ortaya çıkan yeni bölgecilik anlayışının stratejik bir aracı olarak Bölgesel Kalkınma Ajansları, bölgenin gelişme stratejilerinin oluşturulmasında önemli bir rol üstlenmektedir (Şekil 1). Bu kurumlar, gerekli hukuki altyapının hazırlanması, bölgesel bilincin oluşturulması ve yerel aktörlerin işbirliğiyle gerçekleştirilen bölgesel sözleşmeye dayalı olarak ortaya çıkan bir yapıdır (Özmen, 2008: s.328).

3. KALKINMA AJANSLARININ TARİHSEL SÜREÇTEKİ GELİŞİMİ

İlk örneklerinin 1930'lu yıllarda Amerika'da görüldüğü, bölgesel gelişme politika araçlarından biri olan Kalkınma Ajansları Avrupa ve Asya'da da farklı amaçlar için kurulmuştur. Dünyada ilk bilinen kalkınma ajansı uygulaması ABD'de 1933 yılında kurulan Tennessee Valley Authority'dir. TVA Büyük Depresyon sonrası, ekonominin yeniden canlanması amacıyla başlatılan yeni ekonomik atılım hamlesinin bir parçası olarak uygulanmaya başlanmıştır. Krizden önemli ölçüde etkilenen Tennessee Vadisi'nde gerçekleştirilen aşırı tarım ve düzensiz su rejimi sonucunda toprak verimini kaybetmiş ve tarıma elverişsiz hale gelmiştir. Ajans, büyük baraj projelerini devreye sokarak hem tarım sektöründe etkinliğin artmasını sağlamış, hem de birçok firmayı bölgeye çekmekte başarılı olmuştur (Filiztekin, 2008). II. Dünya Savaşından sonra bölgesel kalkınma konusunun önem kazanmasıyla birlikte Avrupa'da da kalkınma ajansları kurulmuş ve AB'nin bölgesel politikalarının da etkisiyle sayıları hızlı bir artış göstermiştir (Sakal, 2010: 179-180). Avrupa Birliği üye ülke sayısının artması ile birlikte bölgeler arası gelişmişlik farkları önemi daha çok artan bir konu haline gelmiştir. Bu sorun Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonunun genişlemesine sebep olurken, bu fonun kullanılmasına yönelik yeni bölgesel araçlar geliştirilmeye başlanmıştır.

Avrupa'da Bölgesel Kalkınma Ajanslarının ülkelerdeki kurumsal yapılarının oluşumuna ve gelişimine bakıldığında, ilk olarak 1950 ve 1960'lı yıllarda merkezîyetçi bir yaklaşım çerçevesinde uygulanan kalkınma planlarına teknik destek sağlamak ve denetlemek amacıyla kuruldukları söylenebilir. Bu dönemde finansal ve sert kaynakların işsizliğin olduğu bölgelere kaydırılması yoluyla büyümenin sağlanması ve eşitsizliğin giderilmesi amaçlanmıştır. Ancak özellikle 1980 ve sonrası dönemde dünyada yaşanan ekonomik dönüşüm kalkınmayla ilgili politikaların merkezîyetçi yapıdan âdem-i merkezi bir yapıya kaymasına yol açmıştır. Bu süreçte yaşanan gelişmeler hem Bölgesel Kalkınma Ajanslarının kurumsal ve işlevsel yapısının değişmesine hem de Dünya Bankası gibi uluslararası büyük finansör kuruluşların, AB Fonlarının ve Kredilerinin desteğiyle pek çok yeni kalkınma ajansı kurulmasına neden olmuştur. Günümüzde Avrupa'da faaliyet gösteren Bölgesel Kalkınma Ajanslarının temel finansman kaynağı kamu gelirleri ve AB Fonlarıdır. Ancak, bazı ajanslar kendilerine bu kaynakların yanı sıra düzenli ve yeterli düzeyde gelir akışı sağlayacak finansal çeşitliliği ve altyapıyı sağlayabilmiş güçlü bir yapıya sahip iken bazıları bunu gerçekleştirememiş ve zayıf ajanslar olarak kalmışlardır.

1980'li yıllarda bölgesel kalkınma alanında başarılı politikaları uygulayan İngiltere ve İskoçya Avrupa Birliği ülkelerinde bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmak için gerçekleştirilecek uygulamalara örnek teşkil etmiştir. Akdeniz ülkelerinin Topluluğa üyeliklerinin ardından Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF), Avrupa Sosyal Fonu (ESF), Tarımsal Kılavuz ve Garanti Fonu (EAGGF) entegre edilerek Yapısal Fon oluşturulmuştur.

1985 Lüksemburg Zirvesinde kabul edilen Avrupa Tek Senedi (SEA) ile topluluğun kuruluşundan itibaren dayalı olduğu piyasa entegrasyonu, genişleme, liberasyon ve rekabet ilkelerine ekonomik ve sosyal uyum unsuru da eklenmiştir. Böylece birlik politikaları arasındaki bölgesel politikanın konumu belirlenmiştir. Tek Senedin imzalanmasını aynı yıl Yapısal Fonlar Reformu izlemiştir. 1988 reformu sonrası AB Bölgesel Politikası tüm ülkelerde yapılan düzenlemelerle NUTS II olarak nitelendirilen bölgeler bazında ve gelişmişlik düzeylerine göre farklı programlama yaklaşımları ile uygulanmaya başlamıştır. 2004 yılı Şubat ayında yayınlanan AB Üçüncü Uyum Raporu küresel gelişmelerin bölgelere etkilerine vurgu yapmıştır. Raporla, temel yükümlülüğün tüm bölgelerde sürdürülebilir büyümeyi sağlamak olduğu ortaya koyulmaktadır (Bilen, 2006).

1992 yılında imzalanan Maastrich Antlaşmasında, Topluluğun öncelikli hedeflerinden bir tanesinin ekonomik ve sosyal uyum olduğu belirtilmiştir. Bu antlaşmayla kamu açıklarının üzerine sıkı kontrollerin getirilmesi diğer ülkelere göre ekonomik açıdan daha kötü durumda olan ülkeleri gerekli altyapı yatırımlarını yapma konusunda ciddi sıkıntıya sokmuştur. Bunun üzerine AB, refah seviyesi düşük olan ülkelerle arasındaki dayanışmayı göstermek için uyum fonlarını oluşturmuştur. Yapısal uyum uygulaması için uygun alanlar 2000-2006 dönemi için Hedef 1, Hedef 2 ve Hedef 3 Bölgeleri olarak belirlenmiştir. Hedef 1 Bölgeleri kişi başına ortalama GSYH'si Avrupa Birliği ortalamasının %75'inden düşük olan bölgelerdir. Hedef 2 Bölgeleri, sanayinin azalmasından kaynaklanan sorunları olan bölgeler ve zor durumda olan şehirler gibi Hedef 1 Statüsüne girmeyen bölgeleri kapsamaktadır. Hedef 3 Bölgeleri, Hedef 1 dışında kalan bölgelerdeki insan kaynaklarının gelişimi için tüm önlemlerin bir araya getirildiği bölgelerdir. Avrupa Birliğinde yaşanan genişlemeyle bölgesel farklılıklar daha da artmıştır. Eski ve yeni üye devletler arasında oluşan keskin farklılıklar dikkate alınarak 2007-2013 dönemini kapsayan yapısal fonlar yenilenmiştir. Fonların yaklaşık %16'sı bölgesel rekabet edebilirlik hedefi için ayrılmıştır. Avrupa Birliği, Kalkınma Ajansı uygulamasını temel konularından biri olarak kabul etmektedir.

Dünyada sayısı yaklaşık yirmi bini bulan kalkınma ajansları, 1990'lardan sonra AB'nin bölgesel kalkınmaya yönelik önemli fonlar sağlamaya başlamasının ardından gerek sayı gerekse etkinlikler açısından AB üye ülkelerinde önemli ölçüde artış göstermiştir. AB üye ülkelerde, AB bölgesel kalkınma fonları ve yapısal araçları kalkınma ajanslarının gelişimini oldukça fazla etkilemiştir (Harding, 2006). AB bölgesel fonlarından etkin ve verimli bir biçimde yararlanmak üzere yeni bölgesel kalkınma ajansı modelleri oluşturulmuştur. Gerek üye ülkeler gerekse aday ülkelerde fonların kullanılabilmesi ve bölgesel kalkınmanın sağlanması amacıyla kalkınma ajansları kurulmuş ve kurulmaya devam etmektedir.

Kalkınma ajanslarının krizlere müdahale gerekçesi ile kurulması eğilimi hala devam etmesine rağmen kalkınma ajansları birçok ülkede farklı amaçlarla da kurulmaktadır. Ajansların kurulmasında temelde iki değişkenin bulunduğu görülmektedir. Bu değişkenler; rekabetçilik ve üretkenliği arttırmak (İngiltere ve Fransa'da olduğu gibi) için bütün bölgelerde kalkınma ajanslarının kurulması ya da fazladan yardıma ihtiyacı olan belli bölgelerde (Kanada ve Almanya'da olduğu gibi) kalkınma ajanslarının kurulmasıdır. Gelişmekte olan ülkelerde (örneğin Brezilya ve Güney Afrika'da) tabandan gelen (aşağıdan yukarı) girişimlerle birkaç yerde ajanslar kurulmakta iken; sadece birkaç hükümet (Meksika ve Bulgaristan'da olduğu gibi) bu ajansların yaygın bir kapsama alanına sahip olması seçeneğini tercih etmektedir (Mountford 2009).

4. TÜRKİYE'DE KALKINMA AJANSLARI VE DESTEK MEKANİZMALARI

Bölgelerarası gelişmişlik düzeyinin farklılık gösterdiği Türkiye'de; bu farklarının dengeli bir yapıya kavuşturulması, bölgesel ve yerel kalkınmanın hızlandırılması ve sürdürülebilir dengeli bir gelişmenin sağlanması için çeşitli politikalar ve araçlar uygulanmıştır. Bu araçlar başlıca; Beş Yıllık Kalkınma Planları, Bölgesel Kalkınma Planları, Kırsal Kalkınma Projeleri, Yatırım Teşvikleri, Kalkınmada Öncelikli Yörel Uygulamaları, Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri ve Cazibe Merkezleri olarak sıralanabilir. Bu araçlar arasında yer alan Bölge Planları; kapsadıkları bölgenin refah düzeyini arttırmak, bölgelerin kalkınmasının önündeki sorunlara çözüm üretmek ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak amacıyla merkezden hazırlanmıştır. Merkezden hazırlanan Bölge Planları (GAP dışında) kapsamlı uygulama şansını elde edememiş ve istenilen başarıyı yakalayamamıştır (Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un Gerekçesi).

Türkiye’de bölgesel kalkınma konusu Cumhuriyet tarihi boyunca hep diri kalmış ve Bölgesel Kalkınma Ajanslarının kurumsal yapısıyla ilgili çalışmalarda bu çerçevede oluşturulmuştur. AB’ye katılım sürecinin de buna ciddi anlamda baskı yaptığı söylenebilir. Yani Bölgesel Kalkınma Ajanslarının gündeme gelmesi hem içsel hem de dışsal nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Bölgelerarası gelişmişlik farkının yüksek olması Türkiye’nin tam üye olarak katılmayı hedeflediği AB üyeliği yolunda önemli bir sorun alanı teşkil etmiştir. Bu doğrultuda gerek bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını azaltmada mevcut politikaların etkili olmaması gerekse ülkemizin Avrupa Birliği adaylık sürecinin başlaması gibi sebeplerden Türkiye’de bölgesel gelişme politikalarında yeni arayışlar başlamıştır.

1999 yılında Avrupa Konseyinin Helsinki’de yapılan toplantısı sonucunda Türkiye’nin AB üyeliğine adaylık süreci başlamıştır. 2001 yılında AB Komisyonu tarafından Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlanmıştır. Bu uyum sürecinde ilk olarak 2002 yılında kabul edilen yasayla üç düzey halinde NUTS bölgeleri tanımlanmıştır(Kayasü ve Yaşar, 2006).

Bölgesel farklılıkların giderilmesine yönelik olarak, 2004-2006 dönemini kapsayan Ön Ulusal Kalkınma Planı’nda, bölgesel gelişme alanında yönetim otoritesi olarak DPT Müsteşarlığı belirlenmiş olup, uygulamaya ilişkin görevlerin sektörel ve bölgesel kurumlar gibi "ara kurumlar" ile paylaşılması, bölgesel gelişme politikalarını yerel bazda uygulayacak kurumsal bir mekanizmanın geliştirilmesi ve orta vadede bu alandaki program ve projelerin yönetimine ilişkin bazı görevlerin Kalkınma Ajanslarına devredilmesi öngörülmüştür (Ön Ulusal Kalkınma Planı,2003, s143).

Ön Ulusal Kalkınma Planı ve 2003 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesinde bahsedilen Kalkınma Ajanslarının kuruluşuna yönelik yasal altyapı 2006 yılında yürürlüğe giren 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun ile tamamlanmıştır.

25.01.2006 tarihinde kabul edilen 5449 sayılı “Kalkınma Ajanslarının kuruluşu koordinasyonu ve görevleri hakkında kanun” ile Düzey 2 bölgelerinde Kalkınma Ajansı adlı kurum yaratılması öngörülmüştür. Bu kanunun amacı, “kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak üzere oluşturulacak Kalkınma Ajanslarının kuruluş, görev ve yetkileri ile koordinasyonuna ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir”. Türkiye’de Kalkınma Ajanslarının kurulmasıyla birlikte bölgesel potansiyelleri değerlendirmek amacıyla yabancı sermaye yatırımlarına önem verilmesi, böylece ülke genelinde Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı tarafından yürütülecek tanıtım faaliyetlerini bölgesel bazda tamamlayıcı bir yaklaşım uygulanması planlanmıştır. Ayrıca, Kalkınma Ajanslarıyla işbirliği içinde olan tüm bölgelerin gelişme stratejileri ve planlarının tamamlanması ve yeterli finansmanla desteklenmesi kararlaştırılmıştır (DPT, 2006: 67-91).

2006 yılında yasal altyapısı tamamlanmasına rağmen ajansların ülke çapında kuruluş ve faaliyete geçmeleri 5449 Sayılı Kanun Anayasa Mahkemesi’ne iptal istemi ile taşınmasından dolayı 2009 yılına kadar uzamıştır. Anayasa Mahkemesi bir iki konu dışında Kalkınma Ajanslarının yapısını Anayasa’ya aykırı bulmamış ve kamu tüzel kişiliğine sahip kurumlar olduğunu teyit etmiştir.

Pilot uygulama olarak 2006 yılında TR62 Düzey 2 Bölgesi'nde Adana ili merkez olmak üzere Adana ve Mersin illerini kapsayan Çukurova Kalkınma Ajansı ile İzmir ilini kapsayan TR31 Düzey 2 Bölgesi'nde İzmir Kalkınma Ajansı kurulmuştur. 2008 yılında çıkarılan kararnameyle İstanbul, Konya, Samsun, Erzurum, Van, Gaziantep, Diyarbakır ve Mardin Kalkınma Ajansları (8) resmi olarak kurulmuştur. 2009 yılında çıkarılan kararnameyle bu sayıya 16 Kalkınma Ajansı daha eklenmiş ve Türkiye'nin tamamını kapsayacak şekilde toplam 26 Düzey 2 Bölgesinde Kalkınma Ajanslarının kuruluşu tamamlanmıştır. Kalkınma Ajansları bölgelerin rekabet gücüne de katkıda bulunan kapsamlı mali ve teknik destekler sağlamaya başlamıştır(Kalkınma Bakanlığı, 2013: 27-96).

Türkiye'de karma statüde tasarlanan ajansların teşkilat yapısı şu şekilde oluşturulmuştur (DPT, 2013 s.26-27):

- **Kalkınma Kurulu**

Bölgesel gelişme hedefine yönelik olarak; bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında işbirliğini geliştirmek ve ajansı yönlendirmek üzere oluşturulur.

- **Yönetim Kurulu**

Yönetim kurulu ajansın karar organıdır. Birden fazla ilden oluşan ajanslarda yönetim kurulu; il valileri, büyükşehir belediye başkanları veya büyükşehir olmayan illerde il merkez belediye başkanları, il genel meclisi başkanları ile ticaret ve sanayi odası başkanlarından oluşmaktadır.

- **Genel Sekreterlik**

Ajansın icra organıdır. Genel sekreterlik bünyesinde, bölgenin özelliklerine ve öncelikli faaliyet alanlarına göre en fazla beş ana hizmet birimi kurulabilmektedir. Esneklik sağlamak üzere mevzuatta genel sekreterlik birimlerinin adı ve işlevlerine dair belirleyici/sınırlayıcı hükümler konulmamıştır.

- **Yatırım Destek Ofisleri(YDO)**

2012 yılı sonu itibarıyla tüm illerde faaliyete geçmiştir. YDO'lar bölge illerinin tanıtımı, yatırımcıların kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idarî iş ve işlemlerini öncelikle ve ivedilikle tek elden takip ve sonuçlandırmakla görevlidir. Ayrıca, yatırımcıları bölgedeki yatırım fırsatları, ulusal ve uluslararası pazarlar, kredi ve devlet yardımları konusunda bilgilendirmektedirler.

Yapı olarak birden fazla ilden oluşan bölgelerde yönetim kurulu il valileri, il belediye başkanları, il genel meclis başkanı ve her ilden birer kişi olmak kaydıyla ticaret ve sanayi oda başkanlarından oluşmaktadır. Yönetim kurulunun başkanı validir. Kalkınma Ajanslarının her bölgenin kendi şartlarını dikkate alarak bölgesel kalkınma politikası üretmesi amaçlanmıştır. Kalkınma Ajansları tarafından da bölgenin potansiyelinin belirlenmesi ve buna uygun stratejilerin benimsenmesi için farklılık yaratan ya da bilgi yoğun sektörlerin tercih edilmesi yönündeki eğilimin güçlendiği görülmektedir.

İlk ortaya çıkışından bugüne kadarki süreçte politikalar önce altyapı ve tarımın, ardından sanayinin ve bugün de hizmetler ve ileri teknoloji sanayinin desteklenmesine doğru bir değişim gösterirken, bölge ölçeği üzerindeki merkezîyetçi yönetim anlayışının yerini genel anlamda bölgesel-yerinden girişimciliğin aldığı görülmektedir.

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının kuruluş amaçları (DPT,2013,s.18):

- Yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle; bölgesel gelişmeyi hızlandırmak ve sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak,
- Bölgelerin, ilgili taraflarca hazırlanmış stratejiler temelinde kalkınmasını sağlamak,
- Kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak,
- Bölgede üretim ve istihdamı arttırabilecek faaliyetleri desteklemek,
- Beşeri ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesine katkıda bulunmak,
- Rekabet gücünü ve girişimciliği desteklemek ve geliştirmek,
- Kamu ve özel kesim ile sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek,
- Bölge potansiyelini harekete geçirmek,
- Tüm bölgelerin ulusal ekonomiye katkısını en yüksek düzeye çıkarmak,
- Bölge içi ve bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmak,
- Gelişmiş bölgelerin küresel ölçekte rekabet gücünü arttırmak şeklinde sıralanabilir.

5. BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ FİNANSMAN KAYNAĞI

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının etkin bir şekilde hizmet verebilmeleri için sürekli ve yeterli bir finansman kaynağına sahip olmaları gerekmektedir. Bölgesel Kalkınma Ajansları toplamda üç değişik kaynağa ihtiyaç duymaktadır. Bunlar: Dünya Bankasına başlangıç maliyetleri, çekirdek işletme giderleri ve operasyonel program fonlarıdır. Bu üç başlıktan ilk ikisi kurumsal yapıyla alakalı olmakla birlikte, bir şekilde zorlanılmadan temin edilebilmektedir. Burada üçüncü başlık olan operasyonel program fonları, gelişmeye yön verecek programları hazırladığından ve uygulama aracı olduğundan özel önem taşımaktadır (Bölgesel Kalkınma Ajansları 2, 2006). Kalkınma Ajanslarının gelirlerinin büyük bir kısmı AB Fonlarına, dış kaynaklı kredi ve hibelere dayanmaktadır. Türkiye'deki Bölgesel Kalkınma Ajansları da AB fonlarını önemli finansman kaynağı olarak görmektedir. Ancak bunun yanı sıra farklı gelir kaynakları da vardır. Bunlar: merkezî bütçe, il özel idareleri, belediyeler, sanayi ve ticaret odalarından ayrılan fonlar ve diğer gelirlerden oluşmaktadır. AB ve diğer uluslararası fonlardan sağlanacak kaynaklar, faaliyet gelirleri ile bağış ve yardımlar da gelirler arasında sayılmıştır (DPT, 2013,s.38).

Tablo 2: Bölgesel Kalkınma Ajansları 2012 Yılı Gelir Bütçesi Gerçekleşmeleri(TL)

Gelirler	Bütçe	Yüzde Pay	Gerçekleşme	Yüzde Pay	Fark
Genel Bütçe	450,000,000	63.9	81,800,000	21.9	-368,200,000
İl Özel İdareleri	27,648,685	3.9	28,169,554	7.5	520,869
Belediyeler	125,069,186	17.8	150,095,641	40.2	25,026,454
Sanayi ve Ticaret Odaları	5,527,851	0.8	6,740,892	1.8	1,213,041
Diğer Gelirler	95,830,839	13.6	107,001,049	28.6	11,170,210
Gelirler Toplamı	704,076,562	100.0	373,807,136	100.0	-330,269,426
Önceki Yıldan Devreden Gelirler	908,804,664		908,804,664		0
Genel Toplam	1,612,881,226		1,282,611,800		-330,269,426

Kaynak: DPT, 2013, Kalkınma İçin Analiz Kalkınma Ajansları 2012 Yılı Faaliyet Raporu, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara.

Ajansların 2012 yılı gelir bütçesi ve gerçekleştirmeleri Tablo 2’de gösterilmektedir. Ajansların 2012 yılı toplam gelir gerçekleştirmeleri içinde; genel bütçe gelirleri yüzde 21,9; il özel idareleri yüzde 7,5; belediyeler yüzde 40,2; sanayi ve ticaret odaları yüzde 1,8 ve diğer gelirler yüzde 28,6 paya sahip olmuştur.

Ajansların faal oldukları bölgelerde gelişmeye açık sektörleri tespit ettikten sonra bütçelerini öncelikle bu alanlara yönelik projelere tahsis etmeleri, yerel aktörler ile yakın işbirliğini kolaylaştırarak konularını güçlendirebilir.

Ajansların faaliyetlerine yol gösterici nitelikte olması planlanan Bölge Planları 2010 yılında 26 Düzey 2 Bölgesinde faaliyet gösteren Kalkınma Ajansları koordinasyonunda hazırlanmıştır. Ajansların hazırlanan bölge planlarını hayata geçirilmesine katkıda bulunmak ve kanunla kendine verilen görevleri gerçekleştirebilmek için kullanabilecekleri araçlar arasında destek programları yer almaktadır. Ajansların sağladığı destek programları; teknik ve mali destekler olmak üzere iki başlığa ayrılmaktadır. Mali Destek Programları, faiz desteği, faizsiz kredi desteği ve doğrudan finansman destekleri olarak üçe ayrılır. Doğrudan finansman destekleri, proje teklif çağrısı, güdümlü proje desteği ve doğrudan faaliyet desteği şeklinde uygulanır. Bunlara ek olarak Ajanslar gerekli görmesi durumunda aşamalı teklif çağrısı yöntemi ile destek sağlayabilir.

Kalkınma Ajansları Mali Destek Programları kapsamında en çok kullanılan yöntem Doğrudan Finansman Desteğidir. Geri ödemesi olmayan bu destek türünde; en sık kullanılan yöntem olan proje teklif çağrısı yönteminde belirli bir destek programı kapsamında, nitelikleri net bir şekilde belirlenmiş olan potansiyel başvuru sahiplerinin, önceden belirlenen konu ve koşullara uygun olarak proje teklifi sunmaya davet edilmektedir. Doğrudan Finansman Desteği kapsamında uygulanan diğer bir yöntem ise Doğrudan Faaliyet Desteğidir. Bu yöntem, mevzuata uygun olarak, ulusal plan ve programlar çerçevesinde bölgesel gelişme planları ve programların uygulama kapasitesini geliştirmeye, yerel ve bölgesel kalkınmaya katkı sağlamaya yönelik stratejik araştırma, planlama ve fizibilite çalışmalarına mali destek sağlamayı amaçlamaktadır. Güdümlü Proje Yöntemi ise Doğrudan Finansman Desteği kapsamında kullanılan bölgesel gelişmeyi hızlandırmaya ve bölgedeki girişimcilik ve yenilikçilik kapasitesini geliştirmeye katkıda bulunacak projelere, proje teklif çağrısı yöntemi uygulamadan doğrudan mali ve teknik destek sağlamak amacıyla oluşturulmuş destek yöntemidir. Teknik Destek Programı kapsamında ise ajanslar; yerel yönetimlerin başta planlama çalışmaları ile bölge plan ve programlarını uygulayıcı veya yerel kalkınma kapasitesini artırıcı faaliyetlerini ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının ve bölgedeki sivil toplum kuruluşlarının yerel ve bölgesel kalkınmaya katkıda bulunabilecek çalışmaları desteklemektedir (Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Kılavuzu,2009 s. 24-134).

Ajansların uyguladığı her program farklı bir amaç, farklı uygulama kuralları ve farklı yararlanıcı kitlesi içermektedir. Ajansların uyguladığı desteklere göz atıldığında 2009 ve 2010 yıllarında ağırlıklı olarak proje teklif çağrısı yöntemi ile doğrudan finansman mali desteği programları uygulandığı görülmüştür. Daha sonraki yıllarda ise doğrudan finansman mali desteği programları kapsamında güdümlü proje desteği ve doğrudan faaliyet desteği yöntemleri uygulanmıştır. Her ajans faaliyet gösterdiği bölgenin bölge planlarına göre teklif çağrısı konuları belirlemiştir. Bu sebeple teklif çağrıları konuları arasında; sosyal yapı, çevre, altyapı ve ekonomik kalkınma gibi çeşitli konular yer almış ve bu konulara göre başvuru sahipleri belirlenmiştir.

Onuncu Kalkınma Planı'nda; Ajanslar tarafında Uygulanan Mali ve Teknik Destek Programları kapsamında; kamu kuruluşları, mahalli idareler, üniversiteler, STK'lar ve işletmelerce 2008-2013 döneminde yaklaşık 34.000 proje başvurusu yapıldığı, bu projelerden yaklaşık 8.400'ü başarılı bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca başarılı bulunan projelere muhtelif mali ve Teknik Destek Programları kapsamında toplam 1,6 milyar TL mali destek tahsis edildiği ve bu desteklere, yararlanıcılar tarafından sağlanan eş finansman tutarı eklendiğinde harekete geçirilen toplam kaynak yaklaşık 3 milyar TL olacağı dile getirilmiştir (10. Kalkınma Planı, s.121).

6. AHİLER KALKINMA AJANSI VE DESTEK MEKANİZMALARI

Ahiler Kalkınma Ajansı, 25 Temmuz 2009 tarihli Resmi Gazete' de yayımlanan 2009/15236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Nevşehir merkezli olarak kurulmuştur. Ahiler Kalkınma Ajansı; Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde illerini kapsayan TR71 Düzey 2 Bölgesi'nde faaliyet göstermektedir. Ajans 2009 yılında kurulmuş olmasına karşın 2010 yılında ilk personel alımıyla faaliyetlerine aktif olarak başlamıştır. Ahiler Kalkınma Ajansı bölgede öncelikli olarak TR71 Bölge Planı 2010-2013 hazırlıklarını koordine etmiş, hazırlanan bölge planı 2010 yılında Kalkınma Bakanlığı tarafından onaylanmıştır. TR71 Bölge Planı 2010-2013 Ajansın gerçekleştireceği çalışmaların planlamasında kılavuz belge niteliği taşımıştır.

2010-2013 yılları için katılımcılık ilkesi gözetilerek Ahiler Kalkınma Ajansı koordinasyonunda hazırlanan TR71 Bölge Planı vizyonu; "Stratejik konumu ile ticaret ve sanayide sürdürülebilir kalkınmayı sağlamış, bereketli toprakları ile tarım ve hayvancılıkta gelişmiş, sevgi ve hoşgörü ikliminde kendini yetiştirmiş insanları, büyüleyici Kapadokya'sı, kültürel ve tarihi zenginlikleri ve termal kaynakları ile farklılaşmış, dünya markası bir bölge olmak" olarak belirlenmiştir. Bu vizyona ulaşmak için ise dört ana gelişme eksenini ve bu eksenlerle paralel olarak dört amaç belirlenmiştir. TR71 Bölge Planı Eksenleri başlıca; İnsan Kaynakları, Dünya Çapında Turizm, Rekabet Edebilirlik ve Yaşam Kalitesidir.

Tablo 3: TR71 Bölge Planı 2010-2013 Gelişme Eksenleri ve Amaçları

Eksen	Amaç
İnsan Kaynakları	İnsan kaynaklarını rekabetçi bir anlayışla geliştirerek bölgedeki girişimcilik ve istihdamı arttırmak
Dünya Çapında Turizm	Bölgesel gelişmede turizmi öncü bir sektör konumuna ulaştırarak bölgenin önemli bir varış noktası ve uluslararası bir marka haline gelmesini sağlamak
Rekabet Edebilirlik	Tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinde katma değeri yüksek ürünler üreterek bölgenin rekabet edebilirliğini arttırmak
Yaşam Kalitesi	Katılımcı ve sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı ile sosyal bütünleşmeyi sağlayarak yaşam kalitesini arttırmak

Kaynak: TR71 Bölge Planı 2010-2013, Ahiler Kalkınma Ajansı

Ahiler Kalkınma Ajansı, TR71 Bölgesi için öngörülen vizyon doğrultusunda belirlenen amaçların gerçekleşmesine katkıda bulunmak amacıyla mali ve teknik destek programları uygulamıştır. Ajans tarafından gerçekleştirilen mali destek programları incelendiğinde; 2010 yılında proje teklif çağrısı yöntemiyle Tarıma Dayalı Sanayi, Kırsal Kalkınma ve Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programlarını uyguladığı görülmüştür. Uygulanan destek

programlarından Tarıma Dayalı Sanayi ve Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programlarında kar amacı gütmeyen kurumlar başvuru sahibi olabilirken Tarıma Dayalı Sanayi programı kapsamında Kobiler uygun başvuru sahibi kabul edilmiştir. Bu programlar kapsamında toplamda 242 proje başvurusu ajansa yapılmış olup, gerçekleştirilen değerlendirme sürecinin ardından 41 proje desteklenmeye hak kazanmış ve projelerin uygulanmaya başlanması amacıyla hibe yararlanıcısı sözleşmelerini imzalamıştır. Mali destek programları kapsamında 10.720.799 TL hibe 18 Kobi ve 23 kar amacı gütmeyen kuruma dağıtılmıştır. Mali Destek Programları kapsamında 2010 yılında 12.300.000 TL kaynak tahsis edilmiş olmasına karşın toplamda 10.720.799 TL tutarında destek dağıtımı yapılmıştır.

Tablo 4: 2010 Yılı Ahiler Kalkınma Ajansı Mali Desteklerine İlişkin Bilgiler

Mali Destek Programı	Sözleşme İmzalanan Proje Sayısı	Hibe Tutarı (TL)	Eş Finansman (TL)	Toplam Bütçe (TL)
Tarıma Dayalı Sanayi Küçük Ölçekli Altyapı	18	4.883.081,37	5.705.831,92	10.588.913,29
Kırsal Kalkınma	8	3.262.089,35	2.514.823,56	5.776.912,91
	15	2.334.682,33	770.063,28	3.104.745,61

Kaynak: Ahiler Kalkınma Ajansı 2011 Yılı Faaliyet Raporu

2011 yılına gelindiğinde Ahiler Kalkınma Ajansı Mali Destek Programlarının yanı sıra Teknik Destek Programları da yürütmüştür. Ajans tarafından Mali Destek Programları kapsamında teklif çağrısı yöntemiyle; İmalat Sanayiinde Yenilikçiliğin Geliştirilmesi, Turizm, Tarım ve Kırsal Kalkınma Mali Destek Programları yürütülmüştür. Yürütülen Mali Destek Programlarından Tarım ve Kırsal Kalkınma Mali Destek Programına kar amacı gütmeyen kurumlar başvuru sahibi olabilirken, İmalat Sanayiinde Yenilikçiliğin Geliştirilmesi mali destek programında Kobiler, Turizm Mali Destek Programında ise KOBİ ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar başvuru sahibi olarak kabul edilmiştir. 2011 yılında yürütülen Mali Destek Programları kapsamında Ajansa 244 başvuru yapılmış olup, başarılı bulunan 30 proje sahibi ile hibe sözleşmeleri imzalanmıştır. 2011 yılı Mali Destek Programları kapsamında 15.510.000 TL kaynak ayrılmış olmasına rağmen sadece 5.802.640,29 TL hibe aktarımı yapılmıştır. Teklif çağrısı kapsamında 45 proje başarılı bulunurken 15 başvuru sahibinin proje sözleşmelerini imzalamaması hibe dağıtım oranının düşük olması nedenleri arasında yer almaktadır.

Tablo 5: 2011 Yılı Ahiler Kalkınma Ajansı Mali Desteklerine İlişkin Bilgiler

Mali Destek Programı	Başarılı Proje Sayısı
İmalat Sanayiinde Yenilikçilik Geliştirilmesi	23
Turizm	9
Tarım ve Kırsal Kalkınma	12

Kaynak: Ahiler Kalkınma Ajansı 2012 Yılı Faaliyet Raporu

2011 yılında Ahiler Kalkınma Ajansı Mali Destek Programlarının yanı sıra TR71 Bölgesi'nde yer alan kar amacı gütmeyen kuruluşların teknik kapasitelerini artırmak amacıyla teknik destek programları uygulamıştır. Mayıs-Haziran ve Eylül-Ekim olmak üzere iki dönem boyunca uygulanan teknik destek programları kapsamında 65 adet proje desteklenmiştir. 2011 yılında yürütülen teknik destek programı kapsamında 523.344,71 TL destek sağlanmıştır.

Ahiler Kalkınma Ajansı 2012 yılında bir önceki yılda olduğu gibi Mali ve Teknik Destek Programları uygulamıştır. 2012 yılı mali destek programları kapsamında; Küçük Ölçekli Altyapı ve Sektörel Rekabet Edebilirlik programları uygulanmıştır. Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programına kar amacı gütmeyen kurumlar başvuru yapabilirken, Sektörel Rekabet Edebilirlik programına uygun başvuru sahibi olarak Kobiler belirlenmiştir. 2012 yılı Mali Destek Programları kapsamında 312 proje başvurusu yapılmış olup bu başvurulardan 74 tanesi mali destek almaya hak kazanmıştır. 2012 teklif çağrıları kapsamında 24.500.000 TL tahsis edilmiş olup, 24.455.214,17 TL hibe dağıtılarak tahsis edilen miktarın neredeyse tamamı hibe olarak kullanılmıştır.

Tablo 6: 2012 Yılı Ahiler Kalkınma Ajansı Mali Desteklerine İlişkin Bilgiler

Mali Destek Programı	Sözleşme İmzalanın Proje Sayısı	Hibe Tutarı (TL)	Eş Finansman (TL)	Toplam Bütçe (TL)
Sektörel Rekabet Edebilirlik	56	6.773.970,34	20.386.052,00	37.160.022,34
Küçük Ölçekli Altyapı	18	1.681.243,83	4.373.921,46	12.055.165,29

Kaynak: Ahiler Kalkınma Ajansı 2013 Yılı Faaliyet Raporu

2012 yılında Ahiler Kalkınma Ajansı, TR71 Bölgesi'nde yerel aktörlerin bölgesel kalkınma açısından önem arz eden, ancak kurumsal kapasite eksikliği nedeniyle hazırlık ve uygulama aşamalarında sıkıntı ile karşılaşılan çalışmalarına destek sağlamak amacıyla bölgede yer alan kurum ve kuruluşlara eğitimci, uzman ve danışmanlık desteği sağlamak amacıyla Mayıs-Haziran, Eylül-Ekim ve Kasım-Aralık olmak üzere üç dönem halinde Teknik Destek Programları uygulamıştır. Teknik Destek Programı kapsamında Ajans tarafından 300.000 TL bütçe ayrılmış olup, bu kapsamda 35 proje sahibi ile proje imzalanmıştır (Ahiler Kalkınma Ajansı Faaliyet Raporları 2012-2013).

Ahiler Kalkınma Ajansı 2013 yılında Mali ve Teknik Destek Programları uygulamalarına devam etmiştir. 2013 yılında mali destek kapsamında; bölgesel gelişmeyi hızlandırmaya, bölgedeki girişimcilik ve yenilikçilik kapasitesini geliştirmeye katkıda bulunacak "Güdümlü Proje" yöntemi ve TR71 Bölgesi'nde kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilecek stratejik araştırma, planlama ve fizibilite çalışması projelerini "Doğrudan Faaliyet Desteği" yöntemiyle desteklemek amacıyla programlar uygulamıştır.

2013 yılında Ahiler Kalkınma Ajansı mali destekler kapsamında yeni bir teklif çağrısına çıkmamış, 2012 yılında teklif çağrısı yapılan Mali Destek Programlarının uygulamasını yürütmüştür. 2013 yılında Mali Destek Programları kapsamında güdümlü proje yöntemiyle; Kırıkkale Üniversitesi'nin proje sahibi olduğu Biyo-uyumluluk Çevre ve Yakıt Analiz Laboratuvarı Kurulması ve Kırşehir İl Özel İdaresi'nin başvuru sahibi olduğu Kırşehir İlinde Biyogaz Tesisinin Kurulması projelerinin sözleşmelerini imzalamıştır. Ajans söz konusu projelere toplam 5.000.000 TL destek sağlayacaktır.

Doğrudan Faaliyet Desteği kapsamında ise Ajans TR71 Bölgesi'nin kalkınmasına daha fazla katkı sağlayacağını düşündüğü "TR71 Düzey 2 Bölgesi'nde Öne Çıkan Sektörler" belirlenmiş ve bu doğrultuda hazırlanacak stratejik araştırma, planlama ve fizibilite çalışması projelerini desteklemeye yönelik başvuru rehberi hazırlanmıştır. Program dâhilinde 16 proje ile sözleşme imzalanmış ve bu projelere 882.164,76 TL kaynak tahsis edilmiştir. Teknik Destek Programları kapsamında Ajans 2013 yılında 58 proje desteklemiş ve toplamda 481.406,58 TL kaynak sağlamıştır (Ahiler Kalkınma Ajansı Faaliyet Raporları 2013).

2014 yılında Ajans tarafından teklif çağrısı yöntemiyle Sektörel Rekabet Edebilirlik Mali Destek Programı yürütülmüştür. Uygun başvuru sahibinin Kobiler olduğu programa toplam

134 başvuru yapılmış ve bu başvurulardan 45 tanesi desteklenmeye hak kazanmıştır. 2014 yılında teklif çağrılarını kapsamında 10.000.000 TL kaynak ayrılmıştır. Ajans 2014 faaliyet raporu henüz yayınlanmadığından dolayı ayrılan hibe miktarının ne kadarının kullanıldığına dair kesin bilgi elde edilememiştir.

2009 yılında kurulan ve 2010 yılında aktif olarak faaliyet gösteren Ahiler Kalkınma Ajansının teklif çağrısı yöntemiyle uyguladığı mali destekler genel olarak incelendiğinde; 2010-2014 yılları arasında ağırlıklı olarak TR71 Bölgesi'nde bulunan Kobilerin rekabet güçlerini artırmanın hedeflendiği görülmektedir. Ajans TR71 Bölgesi'nde daha çok ekonomik canlanmayı hedefleyen programlar uygulamıştır. Buna ek olarak Küçük Ölçekli Altyapı Programları ve GÜdümlü Proje Destekleriyle çevre ve yaşam kalitesini artırılmasının amaçlandığı görülmektedir. Bu çalışma dâhilinde Ajansın 2012 yılında yürütmüş olduğu Sektörel Rekabet Edebilirlik Programının Kobiler üzerinde etkisi analiz edilecektir.

7. ETKİ ANALİZİ

Etki kelime anlamı olarak; bir kimse veya nesnenin başka bir kişi veya şey üzerindeki gücü, tesir olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2015). Etki Analizi kavramı ise Dünya Bankası tarafından; program, proje politika önlemleri ve yenilikler gibi müdahale araçlarının sonuçlarının toplum, hane halkı ve kişiler üzerinde oluşturduğu sonuçlar olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca Etki Analizinin, büyük program değerlendirme ve süreç değerlendirmesi gibi konuların izleme ve değerlendirmesinde kullanılan araçlardan biri olduğunu vurgulamıştır (Leeuw & Vaessen, 2009).

Kamu yatırım ve desteklerinin etki değerlendirmesinin yapılması kısıtlı olan kaynakların etkin olarak kullanımı açısından büyük önem arz etmektedir. Kamunun özel sektöre ve ekonomiye olan müdahalesinin oluşturacağı sonuçlar farklı iktisadi ekoller tarafından yorumlanmıştır. Neo-klasik iktisatçılar, kamu yatırımlarının dışlama etkisine neden olarak ekonomide büyümeyi engellediğini savunmaktadırlar. Keynesyen iktisatçılar ise, kamu yatırımlarının özel sektör yatırımlarını destekleyerek tamamlama etkisi meydana getirdiğini ve ekonomik büyümeyi teşvik ettiğini ileri sürmektedirler. Kamu yatırımlarının etkisinin analizi ile ilgili gerek dünyada gerekse ülkemizde çok sayıda araştırma yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucu bir kısım araştırmacı, kamu yatırımlarının özel sektör yatırımlarını dışlayıcı etkisi olduğu sonucuna varırken, diğer kısım ise kamu harcamalarının özel sektör yatırımlarını tamamlayıcı etkisi olduğu sonucuna varmıştır(Kalem, 2015).

Bu çalışmada bir kamu kurumu olan ve bölgesel kalkınmada araç olarak kullanılmaya başlanan Kalkınma Ajanslarının bölge içi ve bölgelerarası farkları azaltma ve iktisadi kalkınmayı sağlamak amacıyla gerçekleştirdiği özel sektöre yönelik Mali Destek Programının etkisinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda pilot bölge olarak TR71 Bölgesi ve bu bölgede faaliyet gösteren Ahiler Kalkınma Ajansı seçilmiştir. Ajansın özel sektör üzerindeki etkisinin gözlemlenebilmesi amacıyla başvuru sahibi olarak Kobilerin yer aldığı 2012 yılı Sektörel Rekabet Edebilirlik Mali Destek Programı seçilmiştir.

8. 2012 AHİLER KALKINMA AJANSI SEKTÖREL REKABET EDEBİLİRLİK MALİ DESTEK PROGRAMI ETKİ ANALİZİ

8.1. Çalışmanın Amacı ve Metodolojisi

Gerçekleştirilen bu çalışma ile Ahiler Kalkınma Ajansının 2012 yılında Kobilere yönelik hazırladığı Sektörel Rekabet Edebilirlik Mali Destek Programının yararlanıcıları üzerindeki etkisinin analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Yeni kurumlar olan kalkınma ajanslarının sağladığı

desteğin etkisinin analiz edilmesi ajans desteklerinin daha etkin kurgulanmasında yardımcı rol üstlenecektir.

Çalışmada Ahiler Kalkınma Ajansının açıkladığı destek almaya hak kazanan firmalarla bire bir görüşme yapılmış ve anket gerçekleştirilmiştir. Başarılı bulunan 56 firma ile görüşülmüş ve bu firmalardan 34 tanesi anketi doldurmuştur. Bu sebeple değerlendirme anketi dolduran firmalar üzerinden gerçekleştirilmiştir.

8.2. Ahiler Kalkınma Ajansı 2012 Yılı Sektörel Rekabet Edebilirlik Mali Destek Programı

Ahiler Kalkınma Ajansı 2012 yılında TR71 Bölgesinde öne çıkan sektörlerin rekabet gücünün artırılması ve yüksek katma değerli ürün/hizmet üretiminin geliştirilmesi amacıyla Sektörel Rekabet Edebilirlik(SRE) Mali Destek Programını ilan etmiştir. Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan ve Kalkınma Bakanlığı tarafında onaylanan Bölge Planlarının uygulanmasında Mali Destek Programları önemli araç niteliği taşımaktadır. Bu sebeple SRE Mali Destek Programı rehberinde; TR71 2010-2013 Bölge Planı'nda yer alan gelişme eksenlerinden biri olan "Rekabet Edebilirlik" eksenini ve gelişme eksenini altında; "Tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde katma değeri yüksek ürünler üreterek bölgenin rekabet edebilirliğini arttırmak" amacının yer aldığı vurgulanmıştır. Gelişme ekseninin ve eksene ait amacın gerçekleşmesine katkı sağlamak amacıyla Ahiler Kalkınma Ajansı 2012 yılında "Sektörel Rekabet Edebilirlik Mali Destek Programı" oluşturduğunu program rehberinde dile getirilmiştir.

SRE Mali Destek Programı rehberinde programa ilişkin tüm detaylara yer verilmiştir. Rehberde programın amacı; "Bölgede öne çıkan sektörlerin rekabet gücünün artırılması ve yüksek katma değerli ürün/hizmet üretiminin geliştirilmesi" olarak belirtilmiştir. Bu amaca ulaşabilmek için rehberde üç öncelik belirlenmiştir. SRE Mali Destek Programı rehberi önceliklerine aşağıda yer verilmiştir:

- İşletmelerin Ar-Ge, inovasyon, üretim ve pazarlama süreçlerinin iyileştirilmesi yoluyla sektörel rekabet edebilirliğin sağlanması,
- Enerji verimliliğinin artırılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması,
- Ürün/hizmet çeşitliliğinin artırılarak yüksek katma değerli üretim/hizmet yapısına geçişin sağlanması.

Programın uygun başvuru sahibi olarak; 4 Kasım 2012 tarih ve 2012/3834 sayılı Yönetmelikle yeniden düzenlenen KOBİ tanımına uyan işletmeler ile Üretici Kooperatifler belirlenmiştir.

SRE Mali Destek Programının bütçesi 17.000.000 TL olarak belirlenmiş olup, proje başına asgari tutar 25.000 TL olarak belirlenirken, azami tutar 450.000 TL olarak belirlenmiştir. Rehberde ayrıca hazırlanan projelerde sağlanacak desteğin, projenin toplam uygun maliyetinin % 20'sinden az ve % 50'sinden fazla olamayacağı vurgulanmıştır. Başvuru sahiplerinin projelerinin programın amaç ve öncelikleri ile uyumu zorunluluğu bulunmasının yanı sıra, Ajans TR71 Bölgesinde gerçekleştirdiği analizler sonucunda; TR71 Bölgesinde öncelikli olarak desteklenecek sektörler programın rehberinde yer vermiştir. Rehberde TR71 Bölgesinde genel olarak desteklenecek sektörlerin yanı sıra TR71 Bölgesi illerine özgü olarak desteklenecek sektörler yer verilmiştir. Desteklenecek sektörler değerlendirme tablosunda beş puan verilmiş, bu sayede öncelikli sektörlerden gelen başvuruların fazla puan alması sağlanmıştır. Program kapsamında bölge ve illere göre öncelik verilen sektörler aşağıda yer verilmiştir (Ahiler Kalkınma Ajansı, 2012).

Tablo 7: TR71 Bölgesi ve İlleri Öncelikli Sektörler

Bölge/İl	Öncelikli Sektör
TR71 Bölgesi	<ul style="list-style-type: none"> • Tarıma dayalı sanayi ve gıda ürünleri imalatı • Metal işleme ve üretimi • Turizm
Aksaray	<ul style="list-style-type: none"> • Makine ve otomotiv yan sanayi sektörü • Madencilik ve taş ocakçılığı sektörü • Ağaç-mantar ürünleri ve mobilya sektörü
Kırıkkale	<ul style="list-style-type: none"> • Savunma yan sanayi ve makine sanayi sektörü • Petrol ürünleri ve kimyasal ürünler sanayi sektörü • Ağaç-mantar ürünleri ve mobilya sektörü
Kırşehir	<ul style="list-style-type: none"> • Plastik ve kauçuk ürünleri yan sanayi sektörü • Ağaç-mantar ürünleri ve mobilya sektörü • Madencilik ve taş ocakçılığı sektörü
Nevşehir	<ul style="list-style-type: none"> • Madencilik ve taş ocakçılığı sektörü • Taşımacılık için depolama ve destekleyici faaliyetler sektörü • Otomotiv yan sanayi- karoser ve treyler imalatı sektörü
Niğde	<ul style="list-style-type: none"> • Madencilik ve taş ocakçılığı sektörü • Deri ürünleri imalatı sektörü • Kimyasal madde ve ürünlerin İmalatı

Ajans SRE Mali Destek Programı uygulamasının tamamlanmasının ardından, programa ilişkin etki değerlendirmesinin gerçekleştirilmesi durumunda kullanacağı performans göstergelerine program rehberinde yer vermiştir. Programın etki değerlendirmesinde kullanılmak üzere Ajans tarafından belirlenen göstergelere aşağıda yer verilmiştir (Ahiler Kalkınma Ajansı, 2012).

Tablo 8: Ahiler Kalkınma Ajansı Program Performans Göstergeleri

Gösterge	Birim
İşletmelerdeki Üretim Kapasitesindeki Artış Yüzdesi	Yüzde
Proje kapsamında yapılan faaliyet ile enerji tüketimindeki azalma miktarı	kWh %
Proje kapsamında kullanılan yenilenebilir enerji miktarı	kWh %
Program kapsamında firmaların satış oranlarını artırmaya yönelik faaliyet sayısı	Adet
Program dâhilinde istihdam edilen kişi sayısı (proje ekibi dışında)	Kişi
Program ile birlikte ilk defa ihracata başlayan firma sayısı	Adet
Program ile birlikte satış pazarlama departmanı kuran firma sayısı	Adet
Program kapsamında teknik ve kalite standartlarına göre alınan sertifika (ISO, HACCP, vb) sayısı	Adet
Program kapsamındaki faaliyetlerle alınan yeni patent, faydalı model, marka, endüstriyel tasarım, coğrafi işaret vb. sayısı	Adet
Program kapsamında yenilik yapan firma sayısı	Adet
Program kapsamında kurumsallaşma çalışmalarına katılan firma sayısı	Adet
Program kapsamında organizasyonel yenilik yapan firma sayısı	Adet
Program kapsamında üretilen yeni ürün sayısı	Adet

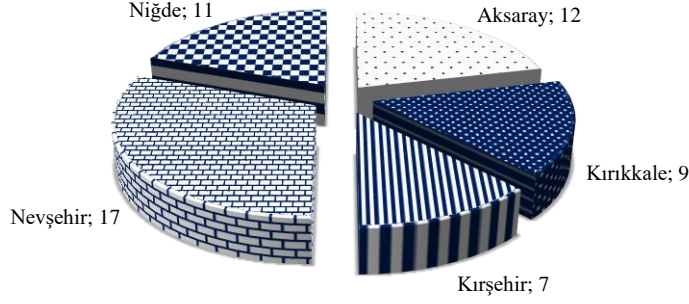
8.2.1. Yararlanıcı Firmaların Profilleri

Ahiler Kalkınma Ajansı tarafından açılan SRE Mali Destek Programına 201 başvuru yapılmış olup, değerlendirme süreci sonucunda başarılı bulunan 56 proje sahibi ile sözleşme imzalanmıştır (Ahiler Kalkınma Ajansı, 2013). Sözleşme imzalanan projelerden 2013 yılında 2, 2014 yılında ise 5 proje olmak üzere toplamda 7 projenin sözleşmesi feshedilmiştir. Bu sebeple SRE Mali Destek Programı kapsamında 49 firma desteklenmiştir (Ahiler Kalkınma Ajansı, 2014). İptal edilen firmaların bilgilerine ulaşamadığı için programın değerlendirmesi sözleşme imzalayan firmalar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Ahiler Kalkınma Ajansı SRE mali destek programı kapsamında yararlanıcılara 13.031.556,10 TL

hibe desteği sağlamıştır. Desteklenmeye hak kazanıp sözleşme imzalayan firmaların illere göre dağılımı incelendiğinde Nevşehir ilinin 17 proje ile toplam firmaların %30'unu oluşturduğu görülmektedir. Aşağıdaki şekilde TR71 Bölgesi illerine göre firmaların dağılımına yer verilmiştir.

Şekil 2: Desteklenmeye Hak Kazanan Firmaların İllere Göre Dağılımı

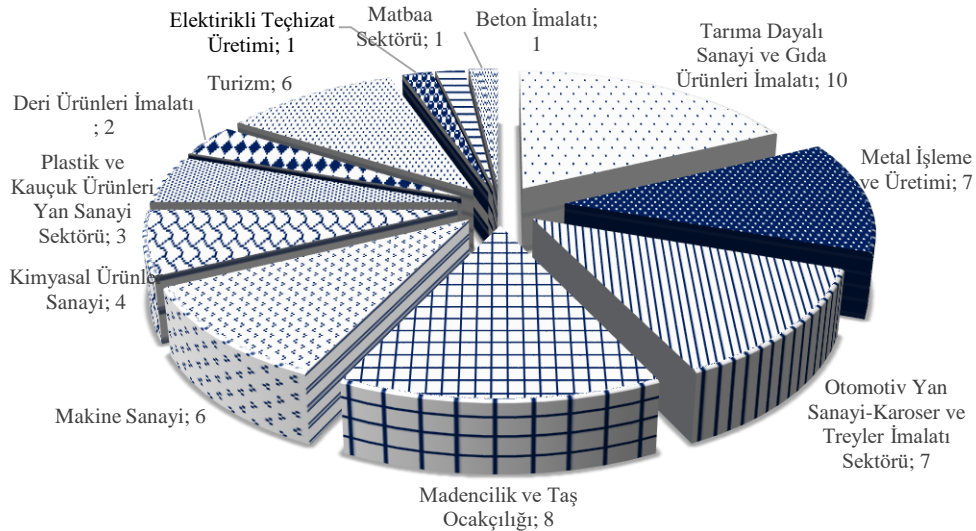

Kaynak: <http://ahika.gov.tr/dokuman-merkezi/proje-istatistikleri/> veriler düzenlenmiştir.

8.2.2. Firmaların Sektörleri

Destek almaya hak kazanan firmalar faaliyet gösterdikleri sektörlere göre ayrıldıklarında Mali Destek Programı değerlendirme kriterlerinde yer alan, TR71 Bölgesi ve İllerinde öne çıkan sektörlere verilen 5 puanın büyük önem oynadığı kazanan firmalardan görünmektedir. Firmaların %86'sı başvuru rehberinde belirtilen TR71 Bölgesi ve illerinde öne çıkan sektörler arasında yer almaktadır.

Şekil 3: Desteklenmeye Hak Kazanan Firmaların Faaliyet Gösterdikleri Sektörlere Göre Dağılımı

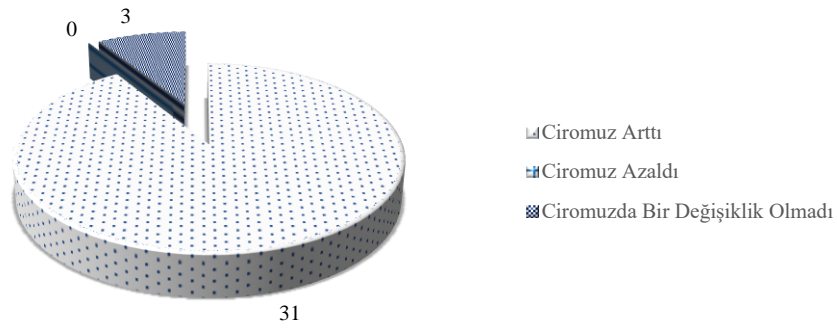
Kaynak: <http://ahika.gov.tr/dokuman-merkezi/proje-istatistikleri/> veriler düzenlenmiştir.

8.3. SRE Mali Destek Programının Anket Sonuçlarına Göre Değerlendirilmesi

8.3.1. Firmaların Ciroları Üzerindeki Etkisi

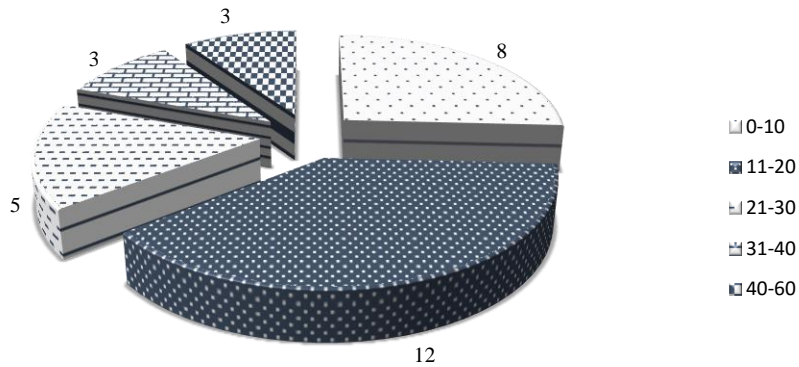
SRE Mali Destek Programının etkisi değerlendirilirken firmaların cirolarında yaşanan değişim incelenmiş ve gerçekleştirilen mali desteğin firmaların ciroları üzerindeki etkisi de analiz edilmiştir. Firmalara aldıkları desteğin ciroları üzerindeki etkisi sorulmuş ve firmaların %91'ini oluşturan 31 firma Mali Destek Programı kapsamında cirosunun arttığını belirtirken, firmaların %9 mali desteğin ciroları üzerinde olumlu veya olumsuz bir etki oluşturmadığını ifade etmiştir.

Şekil 4: Mali Destek Programının Firmaların Ciroları Üzerinde Etkisi

SRE Mali Destek Programından alınan hibe desteği sonucunda cirolarında değişim yaşandığını belirten firmalara, cirolarında yaşanan değişimin oranı sorulmuş olup, firmaların %26'sının cirosu %0 ile %10 arasında artış gösterirken, firmaların %39'unun cirosu %11 ile %20 arasında artış gösterdiğini dile getirmiştir. Firmaların %16'sını oluşturan 5 firmanın cirosu %21 ile %30 arasında artış gösterirken, 3 firmanın cirosu %31 ile %40 arasında değişim göstermiş olup, 3 firmanın ise cirosu %40 ile %50 arasında artış göstermiştir.

Şekil 5: Mali Destek Programının Firmaların Ciroları Üzerinde Gerçekleştirdiği Olumlu Artış (%)

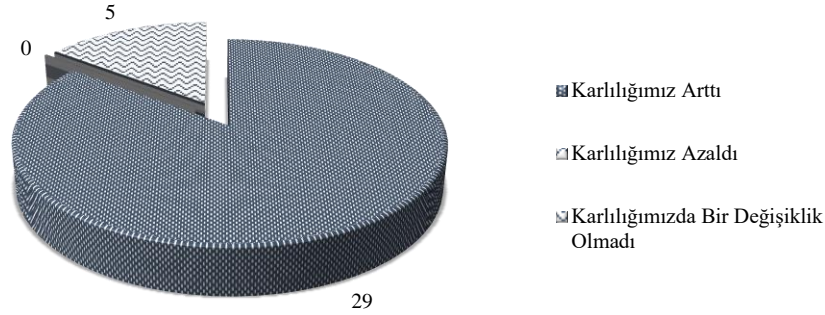

Yararlanıcı firmalarının beyanları doğrultusunda gerçekleştirilen değerlendirme açıkça göstermektedir ki, Kalkınma Ajansı tarafından açılan Mali Destek Programı kapsamında sağlanan hibe desteği kısa vadede destek alan firmaların cirolarında önemli bir artışa neden olmuştur. Firmaların cirolarında yaşanan bu artışın sürekliliğinin sağlanması verilen hibe desteğinin amacına ulaşması için önem arz eden bir husustur.

8.3.2. Yararlanıcı Firmaların Karlılığı Üzerindeki Etkisi

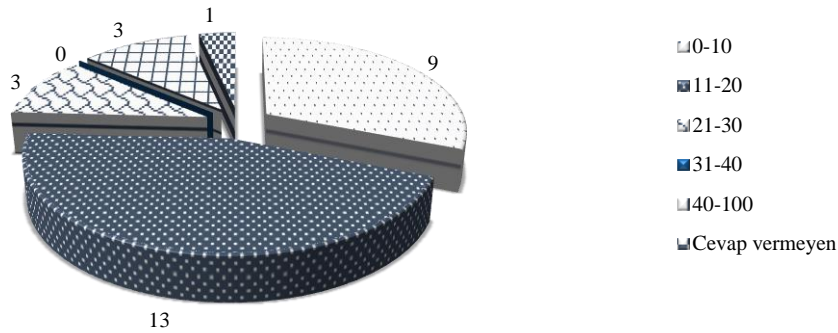
Firmaların rekabet gücü üzerindeki önemli kriterlerden birisi firmaların karlılığıdır. OECD karı; normal getiri üzerinde kazanılan artı olarak tanımlarken, firma düzeyinde karının ekonomik aktivite için temel karar alma rolünü üstlendiğini belirtmiştir (James, Chan-Lee & Sutch, 1985). SRE Mali Destek Programının firmaların karlılığı üzerindeki etkisinin ölçülmesi amacıyla da firmalarla görüşülmüştür. Firmaların %85'i karlılığının arttığını, belirtirken, %15'i ise karlılıklarında herhangi bir değişiklik olmadığını dile getirmiştir.

Şekil 6: Firmaların Karlılığında Yaşanan Değişim

Karlılıklarında değişiklik olduğunu beyan eden firmalara değişim oranları da sorulmuştur. Firmaların %31'i karlılıklarının %0 ile %10 arasında arttığını beyan ederken, firmaların %45'i ve önemli çoğunluğu karlılıklarının %11 ile %20 arasında arttığını beyan etmiştir. Beyanlar Mali Destek Programı kapsamında verilen hibe desteğinin firmaların karlılığı üzerinde önemli etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Mali Destek Programı firmaların gelecekteki yatırımlarını yönlendirmeleri için hayati öneme sahip karlılık oranlarını gerçekleştirdikleri proje ile önemli oranda arttırmıştır.

Şekil 7: Firmaların Karlılığında Yaşanan Artış (%)

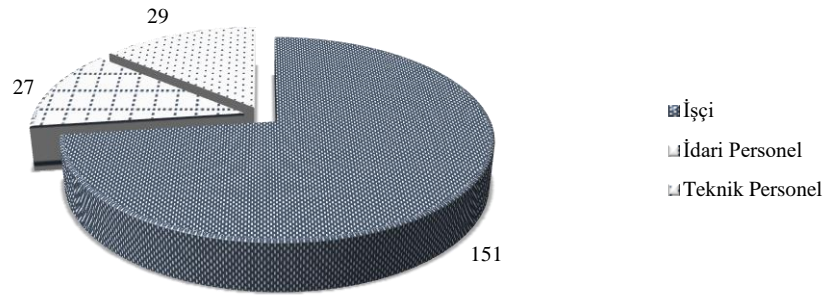

8.3.3. Yararlanıcı Firmaların İnsan Kaynakları Üzerindeki Etkisi

Firmaların rekabet gücünün artması için önemli diğer bir kriter olarak karşımıza firmaların insan kaynakları kapasitesi çıkmaktadır. SRE Mali Destek Programı, Program düzeyi performans göstergeleri arasında; “Program dâhilinde istihdam edilen kişi sayısı” göstergesi de yer almaktadır. Bu sebeple hem programın belirlediği hedeflere ulaşıp ulaşmadığını hem de yararlanıcı firmanın insan kaynaklarında yaşanan değişim incelenerek TR71 Bölgesi iş gücüne olan katkısının ölçülebilmesi amacıyla yararlanıcı firmalara proje sebebiyle yaşadığı insan kaynağı değişimi sorulmuştur.

Firmaların çok büyük bir çoğunluğu mali destek programı sonucunda personel artışı yaşadığını beyan etmiştir. Beyanlara göre program sonunda 207 yeni kişi istihdam edilmiştir. Yeni istihdamın %73 oranıyla büyük bir kısmını işçi statüsünde personel oluştururken, Mali Destek Programı kapsamında 27 idari personel ve 29 teknik personel istihdam edilmiştir. Firmalar çoğunluklu olarak 1-10 kişi arası yeni istihdam etmiş olup, 50 ve üstü personel istihdam eden firma bulunmaktadır.

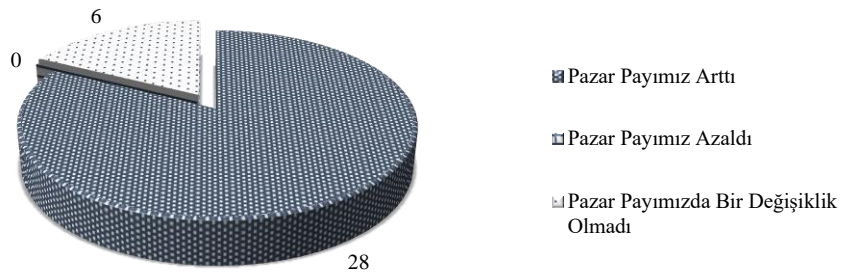
Şekil 8: Yararlanıcı Firmalarda Yeni İstihdam Edilen Personel ve Statüleri

8.3.4. Yararlanıcı Firmaların Pazar Payı Üzerindeki Etkisi

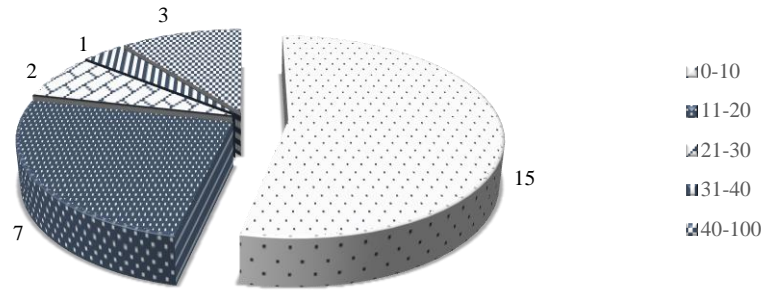
Firmaların rekabet gücünün artmasının neden olabileceği diğer bir konu ise pazar payında yaşanan artıştır. Yararlanıcı firmalar ile gerçekleştirilen anketlerde gerçekleşen desteğin pazar payını arttırmalarında önemli oranda etkili olduğu görülmüştür.

Şekil 9: Firmaların Pazar Payında Yaşanan Değişim

Anket cevaplayan firmaların %82'sini oluşturan 28 firma pazar payının arttığını beyan ederken, toplam firmaların %18'ini oluşturan 6 firma Pazar payının aynı kaldığını dile getirmiştir. Firma beyanları ajans desteğinin pazar paylarını arttırmada önemli bir unsur olduğunu göstermektedir. Yararlanıcı firmaların büyük bir bölümü pazar payını % 0 ile %10 arasında artırmış olup % 40 ile %100 arasında pazar payını arttıran 3 firma bulunmaktadır.

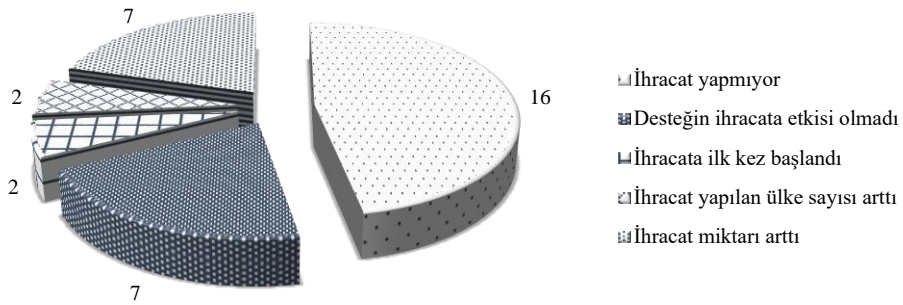
Şekil 10: Firmaların Pazar Payında Yaşanan Artış

8.3.5. Yararlanıcı Firmaların İhracat Durumu Üzerindeki Etkisi

SRE Mali Destek Programının etkisi analiz edilirken incelenen bir diğer kriter yararlanıcı firmaların ihracat durumlarıdır. Mali destek yararlanıcısı firmaların %47'si ihracat yapmayan firmalar olup, %20'si ise gerçekleştirdikleri ihracatta mali desteğin bir etkisinin olmadığını dile getirmiştir. SRE Mali Destek Programı performans göstergesi olarak Ahiler Kalkınma Ajansı; "Program ile birlikte ilk defa ihracata başlayan firma sayısı" nı gösterge olarak belirlemiştir. Anket uygulanan firmalardan 2 firma, Mali Destek Programı sayesinde ilk kez ihracata başladıklarını dile getirmiştir. Programla destek alan 2 firma ihracat yaptıkları ülke sayısını arttırırken, 7 firma ise aldıkları destek sayesinde ihracatlarında artış kaydettiklerini belirtmiştir.

Şekil 11: Yararlanıcı Firmaların Mali Destek Programı Kapsamında İhracat Durumları

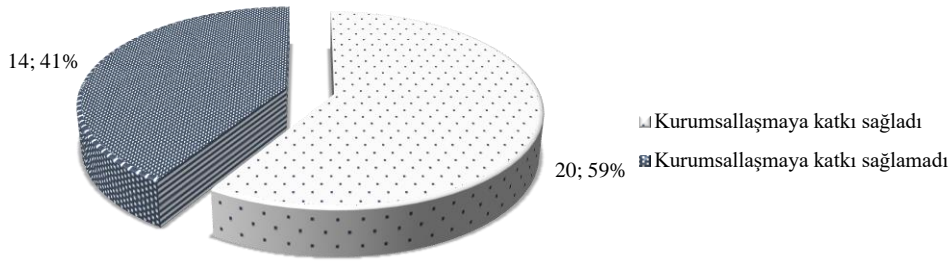

8.3.6. Firmaların Kurumsallaşması Üzerindeki Etkisi

Mali Destek Programı, firmaların kurumsallaşmasını hedeflemekte olup, bu sebeple program göstergeleri arasında; “kurumsallaşma çalışmalarına katılan firma sayısı” ile “teknik ve kalite standartlarına göre alınan sertifika sayısı” göstergelerine yer vermiştir. Firmaların %59’u kurumsallaşmaları açısından programın etkili olduğunu belirtmiş olup, başta kalite sertifikasyonu olmak üzere ISO, HACCP, CE ve uygunluk belgelerinin alımını gerçekleştirdiklerini ve proje yönetimi konusunda tecrübe edindiklerini belirtmişlerdir. Programın, destek alan firmaların beyanları doğrultusunda firmalarının kurumsallaşmalarına önemli katkı sağladığını söylemek mümkündür.

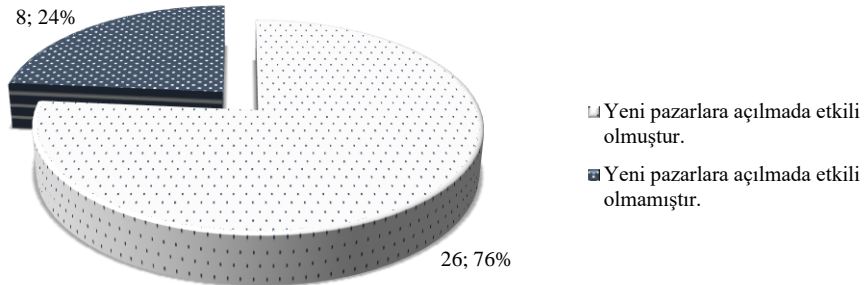
Şekil 12: Programın Firmaların Kurumsallaşmasına Olan Katkısı

8.3.7. Firmaların Yeni Pazara Girebilmesi Açısından Etkisi

SRE Mali Destek Programı kapsamında firmalar aldıkları destek sonucunda yeni pazarlara girebildiklerini belirtmişlerdir. Firmaların %76’sı gibi önemli bir bölümü yeni pazarlara açıldığını ifade etmiş olup, yoğunluklu olarak firmalar kalite artışı ile ulusal alanda yeni pazarlara girdiklerini belirtmişlerdir. Bazı firmalar ise proje sayesinde özellikle yurtdışından önemli müşteriler kazandıklarını ve bu sayede farklı pazarlara girebildiklerini ifade etmişlerdir.

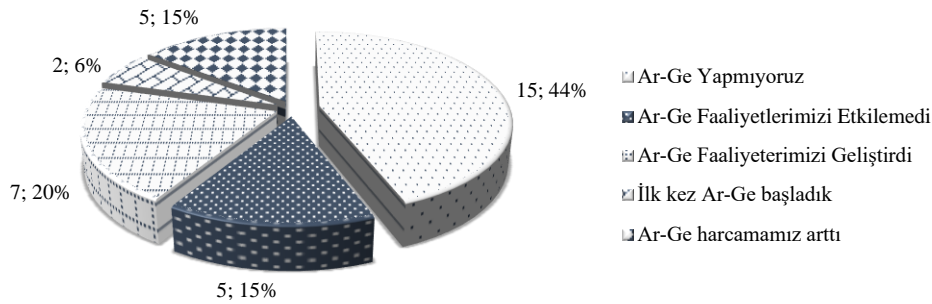
Şekil 13: Firmaların Yeni Pazara Açılma Durumu

8.3.8. Firmaların Ar-Ge ve İnovasyon Çalışmalarına Etkisi

Firmaların rekabetçi yapıya kavuşmaları için önemli bir araç olan Ar-Ge ve Yenilikçiliğin yaygınlaşması, SRE Mali Destek Programının gerçekleştirmek istediği hedefler arasında yer almaktadır. Bu sebeple Kalkınma Ajansı program göstergeleri arasına; “yenilik yapan firma sayısı” ve “üretilen yeni ürün sayısı” göstergelerini eklemiştir. Destek alan firmaların beyanlarına göre firmaların %44’ü proje öncesinde veya sonrasında Ar-Ge çalışması gerçekleştirmemiştir. Firmaların %15’i aldıkları desteğin gerçekleştirdikleri Ar-Ge çalışmalarını etkilemediğini belirtirken, firmaların %20’si Ar-Ge faaliyetlerinin geliştiğini ifade etmiştir. Ayrıca 2 firma proje sayesinde ilk kez Ar-Ge çalışması yaptığını belirtmiş olup, 5 firma ise Ar-Ge harcamalarına ayırdıkları kaynağı arttırdıklarını belirtmiştir. Firmaların ifadeleri Ajans desteğinin firmaların Ar-Ge çalışmalarına sınırlı oranda katkı sağladığını söylemek mümkündür.

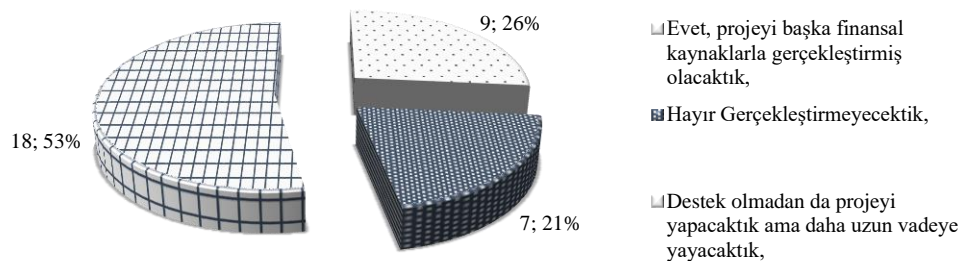
Şekil 14: Mali Desteğin Yararlanıcı Firmaların Ar-Ge Faaliyetleri Üzerindeki Etkisi

8.3.9. Ajans Desteği Olmadan Yatırımı Gerçekleştirebilme Durumu

Yararlanıcı firmaların büyük bir çoğunluğu Ajans mali desteği olmadan da (başka finansman kaynakları ya da uzun vadede) projelerini gerçekleştireceklerini beyan etmiştir. Firmaların %26’sı Ajans desteği olmasaydı proje faaliyetlerini başka finansman kaynaklarından gerçekleştireceklerini ifade ederken, firmaların büyük çoğunluğu (%53) destek olmadan projeyi gerçekleştireceklerini fakat daha uzun vadede gerçekleştirebileceklerini belirtmişlerdir. Firmaların %27’si ise Ajans desteği olmadan projeyi gerçekleştiremeyeceklerini ifade etmiştir. Bu doğrultuda yararlanıcı firmaların projelerinin kısa vadede gerçekleşmesi açısından ajans desteği önem taşımaktadır. Yararlanıcı firmaların büyük bir çoğunluğu Ajans desteği ile yatırımlarını 2-3 yıl öne çektiğini vurgulamıştır.

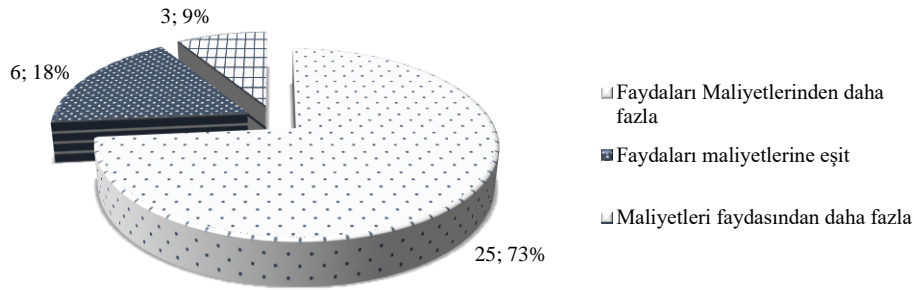
Şekil 15: Yararlanıcı Firmaların Ajans Desteği Olmadan Projeyi Gerçekleştirme Durumları

8.3.10. Firmalarca Ajans Desteğinin Fayda Maliyet Değerlendirmesi

Anketi cevaplayan yararlanıcı firmalardan, ajans desteğini fayda-maliyet açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Firmaların %73'ü Ajans desteğinin faydalarının maliyetinden daha fazla olduğunu belirtmiş ve bu firmaların büyük çoğunluğu firmaları ile uyumlu olması durumunda tekrar başvuru yapmak istediklerini dile getirmişlerdir. Firmaların %18'i ajans desteğinin fayda ve maliyetinin eşit olduğunu dile getirirken, firmaların %9'u maliyetlerin faydadan daha fazla olduğunu dile getirmiştir. Maliyetlerin faydadan daha fazla olduğunu dile getiren firmalar ödemek zorunda oldukları KDV'den şikâyet etmiş olup, yatırım teşvik bölgesinde yer almalarına rağmen ödenen vergi nedeniyle Ajans desteğinin maliyetinin faydasından fazla olduğunu ifade etmişlerdir.

Şekil 16: Yararlanıcı firmaların Ajans Desteği Değerlendirmesi

9. SONUÇ

Bölgesel Kalkınmada önemli bir aktör olan kalkınma ajansları, bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak ve bölgelerin kaynaklarını etkin olarak kullanarak kalkınmayı sağlamak amacıyla Türkiye'de 26 Düzey 2 Bölgesinde kuruluşları tamamlanmış olup, Ajanslar Bölgelerinde aktif olarak faaliyet göstermektedir. Kuruluş amacını gerçekleştirmek için başta mali ve teknik destek olmak üzere iki önemli araca sahip olan ajanslar bu destek mekanizmalarıyla hazırlamış oldukları Bölge Planları doğrultusunda bölgelerinde yer alan başta; kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, kar amacı gütmeyen kurumlar, üniversiteler ve Kobilere destek sağlamaktadır.

Ahiler Kalkınma Ajansı, Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde illerini içeren TR71 Düzey 2 Bölgesinde faaliyet göstermektedir. 2010 yılında personel alımıyla faaliyete geçen Ahiler Kalkınma Ajansı kuruluşundan bu güne kar amacı güden ve kar amacı gütmeyen hedef gruplarına yönelik olarak teknik ve mali destek programları uygulamıştır. 2010-2013 yılları arasında Ahiler Kalkınma Ajansı tarafından diğer Ajanslarla paralel olarak en çok kullanılan destek aracı; Doğrudan Finansman Desteğidir. Geri ödemesi olmayan bu destek türünde; en sık kullanılan yöntem proje teklif çağrısı yöntemi olup, Ajans bu kapsamda 2010-2013 yılları arasında 8 adet Mali Destek Programı uygulamıştır.

Kaynakların kısıtlı oluşu nedeniyle kaynakların etkin kullanımı büyük önem taşımaktadır. Özellikle kamu tarafından yapılan yatırım ve desteklerin etkilerinin değerlendirilmesi, hedeflenen sonuçlara ulaşıp ulaşılmadığının ölçülmesi, kaynakların kullanımı açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada bir kamu kuruluşu olan ve kuruluşlarını tamamlama sürecinde hızla ilerleyen Kalkınma Ajansları arasında yer alan Ahiler Kalkınma Ajansının sağlanmış olduğu mali desteğin etkisi analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bölge içi ve

bölgelerarası farkları azaltma ve iktisadi kalkınmayı sağlamak amacıyla çalışan Kalkınma Ajansının, özel sektör üzerindeki etkisinin gözlemlenebilmesi amacıyla başvuru sahibi olarak Kobilerin yer aldığı 2012 yılı Sektörel Rekabet Edebilirlik(SRE) Mali Destek Programı seçilmiştir.

SRE Mali Destek Programının genel değerlendirmesi yapıldığında firmaların birçoğunun gelişimine katkı sağladığı görülmektedir. Firmalar başta istihdam olmak üzere insan kaynakları, pazar payı, ihracat ve Ar-Ge gibi birçok konuda gelişimine katkı sağladığını vurgulamıştır. Ajans desteğinin analizinde karşılaşılan en büyük problem Mali Destek Programı rehberinde belirtilen performans değerlendirme kriterlerine ilişkin ajans tarafından gerçekleştirilen gerek Bölge Planı gerekse analiz çalışmalarında mevcut durumu gösteren verilerin var olmayışıdır. Bu sebeple Bölge Planında belirlenen hedeflere makroekonomik düzeyde ne kadar erişilebildiği hesaplanamamaktadır. Destekler konusunda diğer bir önemli konu Ajans Desteği olmadan gerçekleştirilen yatırımların ne düzeyde gerçekleştirileceğidir. Bu konuda firmalara yöneltilen soruya firmaların sadece %21'i ajans desteği olmadan projeyi hayata geçiremeyeceklerini dile getirmiştir.

KAYNAKÇA

- Ahiler Kalkınma Ajansı. (2014). Ahiler Kalkınma Ajansı 2014 Faaliyet Raporu, <http://ahika.gov.tr>
- Ahiler Kalkınma Ajansı. (2013). Ahiler Kalkınma Ajansı 2013 Yılı Faaliyet Raporu.
- Ahiler Kalkınma Ajansı . (2013). Ahiler Kalkınma Ajansı 2012 Faaliyet Raporu, <http://ahika.gov.tr>
- Ahiler Kalkınma Ajansı. (2012). Ahiler Kalkınma Ajansı 2011 Faaliyet Raporu, <http://ahika.gov.tr>
- Ahiler Kalkınma Ajansı. (2012). Sektörel Rekabet Edebilirlik Mali Destek Programı 2012 Yılı Teklif Çağrısı BAŞvuru Rehberi, <http://ahika.gov.tr>
- Ahiler Kalkınma Ajansı. (2010). TR71 Bölge Planı 2010-2013, Ahiler Kalkınma Ajansı, <http://ahika.gov.tr>
- BİLEN, G. (2006). Türkiye’de Yeni Bölgesel Politikaların Oluşumu, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 7-8 Eylül TEPAV, <http://www.tepav.org.tr>
- Bölgesel Kalkınma Ajansları 2, (2006).İstanbul Büyük Şehir Belediyesi.
- BLAKELY, E., & Leigh, N. (2009). Planning Local Economic Development Theory and Practice.
- Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü (2009). Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Kılavuzu, Devellet Planlama Teşkilatı.
- CLARK, G., J.Huxley&D.Mountford(2010).OrganisingLocalEconomic Development: Devlet Planlama Teşkilatı (2003). Ön Ulusal Kalkınma Planı, 2004-2006.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2008). Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyon Raporu,<http://www.kalkinma.gov.tr>
- EURADA (1999), Creation. Development and Management of RDAs.
- FİLİZTEKİN, A. (2008), Türkiye’de Bölgesel Farklar ve Politikalar, Türk Sanayici ve İşadamları Derneği.
- FRANS, Leeuw & J. Vaessen (2009). Impact Evaluation and Development, NONIE Guidance on Impact Evaluation,Worldbank, <http://www.worldbank.org>

- HALKIER, H. (2006). Regional Development Agencies: European Trends and Experiences, <http://vbn.aau.dk/en>
- HARDING, R. (2006). Regional Development Agency Experiences in England and Romania, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, TEPAV, <http://www.tepav.org>
- JAMES, H., Chan-Lee, & Sutch, H. (1985). Profits and Rates of Return in OECD Countries, OECD, <http://www.oecd.org>
- KALEM, A. (2015). *Türkiye'deki Kamu Yatırımlarının Özel Sektör Yatırımlarına Etkisinin İncelenmesi*, Kalkınma Bakanlığı.
- Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, Resmi Gazete Kanun No. 5449, Kabul Tarihi: 25.01.2006, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarih: 8.2.2006 Sayı: 26074 Yayımlandığı Düstur: Tertip:5, Cilt: 45, s. 9685, <http://www.resmigazete.gov.tr>
- Kalkınma Bakanlığı (2013). Kalkınma İçin Analiz Kalkınma Ajansları 2012 Yılı Faaliyet Raporu, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara, <http://www.kalkinma.gov.tr>
- Kalkınma Bakanlığı (2013). Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), 2 Temmuz, <http://www.kalkinma.gov.tr/>
- Kalkınma Bakanlığı (2008). Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyon Raporu, <http://www.kalkinma.gov.tr/>
- Kalkınma Bakanlığı (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Resmi Gazete, 1.7.2006, Sayı. 26215, <http://www.kalkinma.gov.tr/>
- KAYASÜ, S& Suna S. Y. (2006). Avrupa Birliğine Üyelik Sürecinde Kalkınma Politikaları: Yasal ve Kurumsal Dönüşümler, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, TEPAV, 7-8 Eylül, <http://www.tepav.org.tr/tr/>
- LEEuw, F., & Vaessen, J. (2009). Impact Evaluation and Development, NONIE Guidance on Impact Evaluation, Worldbank.
- MOUNTFORD, D. (2009). Organising for Local Development: The Role of Local Development Agencies, Summary Report”, Working Document, 26-27 November CFE/LEED, OECD, <http://www.oecd.org>
- OECD (2010). The Role Of Development Agencies and Companies, Local Economic and Employment Development (LEED) Series, April, OECD. <http://www.oecd.org>
- ÖZMEN, F. (2008), AB Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Karşılaşabilecekleri Temel Sorun Alanları, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt: 13, Sayı:3.
- REEVES, T. (2006), Regional Development in the EU and Turkey, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, TEPAV, 7-8 September <http://www.tepav.org.tr>
- SAKAL, M. (2010). Bölgesel Kalkınma Sürecinde Kalkınma Ajansları, Altın Nokta Yayınevi, İzmir, ss. 11-15.
- TEPAV. Polonya'da Kalkınma Ajansları, <http://www.tepav.org>
- Türk Dil Kurumu. (2015). Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr>
- WALBURN, D. (2006). Bölgesel Kalkınma Ajansları: Bölgelerde İktisadi Kalkınmayı Canlandırmanın Araçları, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 7-8 Eylül, Ankara.